

Pastoraal
ondernemerschap

VPW Nederland

Beroepsvereniging van r.-k. pastores

We hebben geen patent

De herder zoekt haar of zijn schapen, de profeet verkondigt idealen, de leraar onderricht.... Pastoraal ondernemerschap is missionair binnen en buiten de gangbare paden treden. Het is *Evangelii Gaudium*, de vreugde van het Evangelie in praktijk brengen. Ongeacht welk type pastor je ook bent, en voor welke taak je staat, voor mij is het ondernemen een essentiële houding en kenmerkend voor het pastorale beroep. Als ik niet meer ondernemend in mijn beroepsuitoefening sta dan zit er iets niet goed. Ondernemen betekent dat het gaat om een houding van zelfstandigheid, durf, initiatief en creativiteit, maar ook van lef en authenticiteit. Als pastor/dienstverlener maar ook als theoloog ervaar ik hoe de hedendaagse en eigentijdse gelovige, in ieder geval in Nederland, behoefte heeft aan andere vormen van spiritualiteit en zingeving buiten de muren van het huis dat wij kerk noemen. Tegelijkertijd biedt dit eeuwenoude huis met haar bronnen een thuiskomen als het gaat om inspiratie, om woorden en duiding, rituelen die het hart en de ziel van mensen kunnen troosten en laten openbloeien. Een Agape-houding zou in deze het fundament van het oude huis kunnen versterken en de deuren openzetten. Het is namelijk overduidelijk dat steeds meer initiatieven en mensen als grensgangers of als zelfstandigen buiten de muren van dit huis pastoraat in praktijk brengen. In vele bisdommen is deze werkwijze echter niet of moeilijk met elkaar te combineren. Ook ik heb dit eens gedacht. Als slager snijd je niet in je eigen vlees? Echter, op de vreugde van het Evangelie zit geen patent. Als we in de kracht van de Geest zouden

Lees verder op pagina 3

COLOFON VPWinfo.nl is het kwartaalblad van VPW Nederland, Beroepsvereniging van r.-k. pastores.
ISSN 1574-9916. Nr. 2, juli 2016.

• Redactie VPWinfo.nl
Jan Franken (hoofdredacteur), Elly Bus,
Mirjam Dirkx, John Hacking, Jan Houben,
John Mersel, Geert Rozema, Jeroen van Lente
• Redactiesecretaris
Mirjam Dirkx
't Vaartje 112, 5165 ND Waspik
T 0416 - 312385 / 06-444 60 207
mirjamdirkx@kpnplanet.nl

• Grafisch ontwerp
Jeroen van Lente Grafisch ontwerper
Tielekeshoeven 32, 5242 KB Rosmalen
T 06 28 15 20 30, E jeroenvanlente@msn.com
• Druk Drukkerij DekkersvanGerwen, Den Bosch

Foto's van de auteurs en foto's bij artikelen zijn door de betreffende auteurs aangeleverd.

Contributie

- De VPW kent maar één hoofdtarief waaraan alle andere bedragen zijn ontleend: € 140.
- De contributie bedraagt € 140 voor wie 0,7-1 fte en € 70 voor wie tot 0,7 fte werkt. Onder dat laatste vallen ook de gepensioneerden.
- Omdat het alléén voor pastoraal werk(st)ers in loondienst mogelijk is de contributie te verrekenen met hun brutoloon, worden zij voor een hoger bedrag aangeslagen, maar feitelijk hebben zij een voordeel van enkele euro's.
- Vrienden van de VPW en studenten betalen een aangepast bedrag.
- De letters A, B, C, D, DP (P voor gepensioneerden) en E zijn van belang voor de administratie en staan

op de betalingsstrook vermeld en verwijzen naar deze tabel.

- Contributies gelden voor een heel kalenderjaar.
- Individuele aanpassingen zijn mogelijk bij bijzondere arbeidsomstandigheden of indien men in de loop van het jaar lid wordt. In onze statuten wordt een opzegtermijn van een maand aangehouden.
- Iedereen die meer wil geven dan de gevraagde contributie-bijdrage kan dat als schenking fiscaal verrekenen, ook gepensioneerden (ANBI regeling).
- Ons rekeningnummer is NL38 INGB 000 303 72 79 t.n.v. VPW Nederland. Vermeld altijd: 'Contributie' en het factuurnummer.
- Wij stimuleren periodieke overschrijvingen van de contributie.

	Pastoraal werk(st)ers	Priester of diaken	Gepensioneerd
0,7 - 1 fte	A Netto € 134,- (bruto € 200,-)	B € 140,-	DP € 70,-
tot 0,7 fte	C Netto € 67,- (bruto € 100,-)	D € 70,-	DP € 70,-
Elders vakbondslid	D € 70,-	D € 70,-	DP € 70,-
	Vriend € 75,-	E Student € 15,-	

Organisatie VPW Nederland

- Secretariaat VPW Nederland • J. Franken (beleidsmedewerker), Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht 030 - 293 33 15, janfranken@vpwinfo.nl
- Dagelijks bestuur
 - H.J.M. v.d. Bunt-Koster (voorzitter), Nijverheidsstraat 22, 7621 TM Borne, 074 - 2670406
 - M.D. Dijkman (vice voorzitter), Kerkstraat 19, 6941 AC Didam, 0316 - 295 606, vice-voorzitter@vpwinfo.nl
 - J. Deckers (secretaris), Sophiastraat 1, 5671 XJ Nuenen (040-2845855), j.deckers@onsnet.nu
 - T. Halin (penningmeester), Kikkerveen 405, 3205 XD Spijkenisse, penningmeester@vpwinfo.nl
- Algemeen Bestuur • H.J.M. v.d. Bunt-Koster, M.D. Dijkman, W. Hacking, T. Halin, G.M.H. Kamsma-Kunst, H.J.M. Kint-van Os, L. Mesman, J. Rens, M. Sanders.
- Financiële administratie • Bosman Financiële Dienstverlening.
- Landelijke Commissie Rechtspositie (LKR) • M. Bruijns, G. Damen, G. Dieteren, J. Franken, L. Geurts (voorzitter), T. Halin, J. Rens, H. van Schalkwijk, W. Vroom, N. van Waterschoot (FNV).
- Website www.vpwinfo.nl • P. Gabriël, webmaster.

VPW's

- VPW Den Bosch • Secretariaat VPW Nederland, Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht, 030 - 293 33 15, denbosch@vpwinfo.nl
- VPW Breda • Secretariaat: F.M. Vermeulen, Florahove 24, 4702 EZ Roosendaal, 0165 - 53 45 06, breda@vpwinfo.nl
- VPW Groningen-Leeuwarden • Secretariaat: N. Bouma, Trambaan 15, 9251 LZ Burgum, 0511 705 336, groningen-leeuwarden@vpwinfo.nl
- VPW Haarlem-Amsterdam • Secretariaat: H.J.M. Kint-van Os Triade 45, 1901 GW Castricum, 06-24 60 38 29 / 025 169 046 kikikint@xs4all.nl
- VPW Limburg • Secretariaat: P. Linders, Stichting Groenewold, Roermond, 077 - 354 66 89, limburg@vpwinfo.nl
- VPW Rotterdam • Secretariaat: H.J.T. Dam, Parallelweg 5, 2951 BS Alblasterdam, 06-12374002, rotterdam@vpwinfo.nl
- VPW Utrecht • Secretariaat: Chr. Kantoci-Janssen, Bussloselaan 17-A, 7383 AG Bussloo-Voorst, 0571-261914, utrecht@vpwinfo.nl

Verzoek aan onze leden!

Als er iets verandert in uw gegevens wilt u dan zo vriendelijk zijn dit door te geven aan ons secretariaat: Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht of info@vpwinfo.nl. Denk daarbij aan • Adresgegevens • Verandering van werkkring of werksoort • Arbeidsduurverandering (bijvoorbeeld van full-time naar half-time) • Het overgaan van studentlid naar werkend lid • Het met emeritaat gaan.

INHOUD

Pastoraat en ondernemerschap lijken twee elementen die zich niet spontaan verbinden. In pastorale kringen is er zelfs een huiver voor woorden als 'ondernemen', 'jezelf in de markt zetten', '(derde) geldstromen'.

Echter, we zien ook dat het aantal betaalde werkplekken afneemt. Toch kan religie/spiritualiteit nog steeds een belangrijke stem hebben. Hoe kun je daar op inspelen? Mariska Litjes ging een speciaal project aan in verbondenheid met de parochie en schiep zo haar eigen werk. Maurice van der Put groeide van geestelijk verzorger naar een pastorale partner bij vragen rond het levenseinde. Paulus van Mansfeld doet verslag van de organisatie van het buurtpastoraat in Utrecht. Tot slot presenteert Anne Stael haar bedrijfje dat zich toespitst op zin en zakelijkheid. Willem Putman voegt aan deze praktijkverhalen een dimensie toe: wat is de betekenis van deze ondernemingen in de verandering van de tijd. Geheel in stijl besluit de column van Rob Lijesen het nummer met een bezoek aan een bijzondere onderneming.

Vervolg van pagina 2

geloven dan is het interessant om ook vanuit het instituut en vanuit het huis als gemeenschap van katholieke gelovigen de eigen waarde van al deze initiatieven te onderzoeken, mee te nemen en te dragen. Elkaar niet verketteren maar omarmen. Dit zou betekenisvol en kans-

-
- DE PRAKTIJK
- 4 **Ondernemen in de parochie**
Mariska Litjes
 - 8 **Hoe is het zo gekomen?**
Maurice van der Put
 - 10 **Pastoraat in een eigentijds jasje**
Paulus van Mansfeld
 - 12 **Zingeving, een business?**
Anne Stael
-

- DE REFLECTIE
- Ruimte maken voor de Geest*
- 14 **Van bevroren naar bewegen**
Willem Putman
-

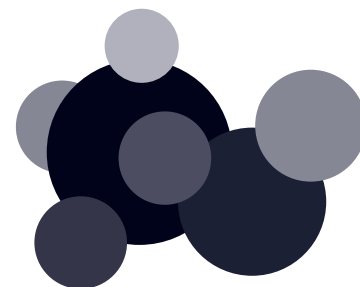
- 18 **De toekomst en de VPW**
Jan Franken
Teruglopende financiën van de parochies, fusies en schaalvergrotingen, er worden steeds minder pastoraal werk(st)ers opgeleid: het ledental van de VPW neemt daardoor af.
Hoe gaat de VPW daar mee om?

rijk kunnen zijn; ook voor de theologische opleidingen, zonder af te zien van eigen identiteit en spiritualiteit. En... brengt vreugde in de brouwerij van het pastoraat.

Ina van de Bunt Koster, voorzitter

DE RUBRIEKEN

- 6 **Gelezen**
Zie dat ik ben
Christelijke spiritualiteit als weg tot menswording
Jos van Genugten
- 17 **Op stap naar...**
Rondje Open Kerk
Harry van Dijk
- 20 **Nieuws uit de VPW-en**
Jan Franken
- 24 **Column Rob Lijesen**
AdemInn

Ondernemen in de parochie

“In de katholieke gemeenschap in mijn woonplaats Apeldoorn (Emmaüsparochie) vond in de tijd dat ik aan de Fontys Hogeschool theologie studeerde een ingrijpende transformatie plaats. Van zes kerken moest men terug naar één centrale kerk. Het project Als Emmaüsgangers verder bouwde aan een nieuw pastoraal bouwwerk. Hierdoor ontstond er ruimte voor nieuwe projecten. Aan het woord is Mariska Litjes, die haar eigen werk creëerde in samenspraak met parochie.”

In het nieuwe pastorale bouwwerk was de wens dat er meer aandacht voor kinderwerk moest komen. Dit kwam mij ter ore. Het leek mij een uitdagende en boeiende klus.... maar er was geen vacature! Ik heb de stouthe schoenen aangetrokken en een mail gestuurd met mijn ideeën. Hiermee werd mijn ondernemerschap geboren en de eerste les werd helder: neem zelf initiatief! Een gezonde spanning daarbij moet je leuk vinden. Geloof in je idee. Gebruik je ervaring en je talent. Maak je zelf niet groter dan je bent, maar ook zeker niet kleiner! Onderzoek de mogelijkheden.

ZZP-er binnen de parochie Het plan vond een voedingsbodem en zo startte ik als ZZP-er binnen de parochie. Met mij vormen nu al ruim 3 jaar 25 enthousiaste vrij-

willigers een team dat zich inzet voor Kind- en Kerkvieringen en -activiteiten in de parochie.

Wat ik belangrijk vond was van het begin af aan me ook naar buiten te richten. Ik heb de samenwerking gezocht met Kerkplein 7 in Apeldoorn. Een kerkelijk bureau dat onder andere missionair jeugdwerk initieert voor de protestantse kerken in Apeldoorn. We kenden elkaar vanuit het vrijwilligerswerk met jongeren en kinderen. Bij Kerkplein 7 was kennis en expertise aanwezig. Dat bood mogelijkheden. Zij hadden al langere tijd de doelstelling meer oecumenisch te werken. Zo konden we elkaar versterken. Les twee in ondernemen werd duidelijk: maak gebruik van je netwerk en werk samen. Bundel je krachten en vergroot je werkveld.

Er ontstonden mooie samenwerkingsprojecten. We richten ons op schoolklassen van het PCBO en RK onderwijs. De RK-scholen die meededen waren echter enthousiast. Vaak hoorde ik dat zij behoefte hadden aan ondersteuning bij het invullen van de katholieke identiteit van de scholen. Dit bevestigde telkens weer mijn gevoel dat daar een werkveld open lag.

Een brug slaan tussen kerk en school werd mijn doelstelling. De tijd dat de pastoor wekelijks op alle scholen kwam ligt immers ver achter ons. Ik schreef sinds mijn start als kind/jeugdwerker nieuwsbrieven aan de scholen die zij plaatsten in hun schoolkrant. Maar ik wilde ‘zelf’ binnenkomen. Er was geen samenwerking omdat we elkaar niet kenden! En daar zit de sleutel. Vanuit dit verlangen deze deur te openen ontstond het Bijbelvertelproject voor katholieke scholen.

Vertelproject In 2014 volgde ik een Godly Play-vertelcursus. De vertelmethode is ontwikkeld door Jerome Berryman. Het concept biedt goede mogelijkheden om op een eigentijdse, aansprekende manier Bijbelverhalen te vertellen met een creatieve verwerking als vervolg. Ik

Mariska Litjes

Freelance kind-jeugd werker
Emmaüsparochie te Apeldoorn
Eigen website:
www.verhalenbeleven.nl

DE PRAKTIJK

legde mijn ideeën, wederom in de vorm van een projectplan, neer bij het bestuur en pastoraal team van de parochie. Hun wens was immers al jaren de scholen weer te bereiken. Men was enthousiast, maar er was geen budget. Dat betekende dus 'de boer op'. Fondsen werven, navraag doen, ideeën aanscherpen en weer schrijven! Dit was ook weer een les die ik leerde: Het

Een gezonde dosis optimisme is van belang

gaat niet vanzelf! Het kost veel tijd. Je moet bereid zijn te investeren zonder te weten of het succes zal hebben. Een gezonde dosis optimisme is van belang. Ideeën met anderen delen bleek effectief. Mensen gingen meedenken. Dat opende weer deuren. Het lukte! Er kwam subsidiegeld van de Paul de Gruyter Stichting en het Vicariaat Arnhem. Ik ben begonnen om de scholen een brief te sturen en ze daarna op te bellen. Een hele klus met een hoog

Methodiek Godly Play

Godly Play is de naam die Jerome Berryman heeft gegeven aan zijn benadering van religieuze vorming in de traditie van Montessori. Het is een benadering van werken met kinderen die de verbeelding inzet en die kinderen helpt, uitdaagt, voedt en leidt in hun spirituele zoektocht. Door Godly Play kunnen we gelijkenissen, stilte, verhalen en rituelen binnengaan en daar God ontdekken, onszelf, elkaar en de wereld om ons heen. Kinderen worden binnengeleid in de vertelruimte. Ze maken de overgang doordat ze een hand krijgen waarin ze gevraagd wordt

“ben je klaar voor het verhaal?”. Het verhaal wordt verteld in een kring, waarna een filosofisch gesprek en een creatieve verwerking volgt. Om met Godly Play te mogen en kunnen werken is een verteltraining verplicht met behorende certificering. Daarbij horen intervisiebijeenkomsten met andere vertellers. Godly Play heeft een ruime keuze uit verhalen o.a. rondom advent en kerst, een paascyclus, ge-likenissen en liturgische verhalen (doop, eucharistie).

www.godlyplay.nl

'kastje naar de muur'- gehalte. Het lukte om enkele scholen te enthousiasmeren om mee te doen met het project *Bijbelverhalen vertellen op scholen*. Door het subsidiegeld kon het project gratis worden aangeboden. Dit

was een groot voordeel. Het krachtigste om de methode van vertellen duidelijk te maken was het zelf beleven. Op elke school ben ik in een teamvergadering gaan vertellen. Zo ondervonden zij aan der lijve wat het project beoogde. Daarna ging het (bijna) van zelf. De directeuren en docenten van scholen in de Veluwe Onderwijsgroep hebben veel contact met elkaar en hun positieve verhalen waren mijn beste reclame. In deze fase lukte het

> Lees verder op pagina 6

om een afspraak te regelen met de algemene directeur van de *Veluwe Onderwijsgroep*. Dit met het doel het project ook voor volgend schooljaar te continueren en uit te breiden.

Resultaten Het eerste jaar van het project *Bijbelvertellen op katholieke basisscholen* zit er nu bijna op. Zeven scholen (van de tien aangeschreven scholen in Apeldoorn) hebben meegedaan. In de samenwerking tussen school en kerk is een goede eerste stap gezet. Het is nu veel gemakkelijker om ‘binnen’ te komen op de katholieke basisscholen. In het voorjaar boden we een les aan over de eerste communie. Hierop werd met enthousiasme gereageerd. Ook zijn er weer vragen om mee te denken en mee te werken aan vieringen op de scholen.

Maar vooral ben ik blij met het vertellen zelf! Het lukt middels dit project om kinderen te bereiken die niet meer opgroeien met de oude verhalen. Daarin zit een groot verschil met het werken in de parochie. Een diversiteit aan kinderen met allerlei achtergronden, niet of nauwelijks bekend met kerk of geloof. Dat maakt het leuk!

Middels de *Godly Play methode* wordt de verbeelding van de kinderen ingezet. Dit helpt en daagt ze uit in hun spirituele zoek-

tocht. Kinderen hebben meestal van nature enige ervaring met mysterie. Maar het ontbreekt ze aan taal en begrip om daar uitdrukking aan te geven en ervan te genieten. Op dit terrein wat te mogen aanreiken is het mooiste in het werken op de scholen.

verbeelding helpt en daagt kinderen uit
in hun spirituele zoektocht

Gelezen

Een boek uit de stapel

Zie dat ik ben

Christelijke spiritualiteit als weg tot menswording

Willem Marie Speelman

Uitgave Berne Media Heeswijk 2016

ISBN 978 90 8972 095 5

Laat ik eens met de kافت van dit boek beginnen. Het is een voorstelling van het verhaal van Mozes bij de brandende braambos in Exodus 3. Mozes moet zijn sandalen uitdoen en staat op blote voeten, dus in direct contact met de aarde. Hij ervaart een Aanwezigheid in de braamstruik die brandt maar niet vébrandt. Die Aanwezigheid maakt zich aan hem bekend, eerst als de God van Abraham, Isaak en Jacob, en even daarna als: Ik ben die is.

Aan Mozes dus en daarmee aan de hele mensheid. Want met de verkiezing van Mozes wordt geen enkel ander mens uitgesloten. Iedereen kan geroepen worden, als je – zoals Mozes – ‘er op af gaat’, ervoor openstaat, er ontvankelijk voor bent.

In dit verhaal, (net als in Genesis 2) zien we een betrekking tussen God, mens en aarde, met ieder een eigen stem. In de evenwichtige verhouding tussen deze drie klinkt een Aanwezigheid. Hier treffen we het fundament van de christelijke spiritualiteit. Zich afstemmend op deze verhouding kan God God zijn, de mens mens worden en de aarde zich herstellen. Dat is de centrale stelling van dit boek.

Het is tevens het meest oorspronkelijke verbond. Benaderd vanuit elke hoek van de driehoek God – mens – aarde kunnen we zeggen:

God is en blijft aanwezig in de mens, die Hij naar zijn evenbeeld geschapen heeft. God is en blijft aanwezig in de aarde als zijn schepping.

De mens zoekt naar en staat open voor de verbinding met God en vindt in die verbinding zijn bestemming. De mens, die leeft in en van de schepping, heeft de opdracht van God gekregen haar te behoeden.

De schepping laat in haar schoonheid en grootsheid een glimp van Gods ge-laat zien. Ze prijst God, zoals Franciscus in zijn *Zonnelied* verwoordt en ze ‘treurt’ als ze door de mens geweld wordt aangedaan.

Christelijke spiritualiteit is staan in en leren van deze drievoudige verbinding. Haar gaat het erom een harmonische verhouding te vinden, want dat is de weg naar menswording. Daarmee is de christelijke spiritualiteit een relationele spiritualiteit, gekenmerkt door ontmoeting, gelijkwaardigheid en wederkerigheid.

Vanuit deze meest oorspronkelijke verbinding beschrijft W.M Speelman de betekenis van het eigen lichaam en ieders lijfelijkheid. De signalen van het eigen lijf leren verstaan is de eerste laag. Luisteren, kijken, spreken, bidden, zingen en werken zijn er allen op gericht deze verhouding aan het licht te brengen en te verdiepen. Ze wordt verwerkelijkt door ‘het werk van onze handen’, maar ook door af te zien (ascese) van datgene wat deze verhouding kan schaden.

Vervolgens presenteert het boek vier vormen om ons in deze oorspronkelijke verhouding te helpen groeien: de levens van heiligen uit onze traditie, de iconen, de sacramenten en de woorden uit de Schriften. Dat de auteur een muzik-liefhebber is, moge duidelijk worden uit de beschrijving van wat muziek harmonieus maakt: de goede verhouding tussen de noten. En muziek is voortdurende beweging: ‘een bewegende mens zoekt een eenheid in de verhoudingen’.

De oorspronkelijke verbinding kan slechts gevonden en verdiept worden in een beweging, waarin lichaam en ziel betrokken zijn.

Eén noot wil ik nog wel kwijt: opgevoerd wordt (op blz. 42 ev.) een tegenstelling tussen Benedictus en Franciscus. Ik herken deze tegenstelling niet. Mij gaat het om complementariteit van deze twee grote figuren uit onze traditie. Ze vullen elkaar aan. Er valt meer te zeggen over hoe ze elkaar aanvullen dan hier het geval is.

Verder vind ik het een boeiend boek dat helder uiteenzet waar het in de christelijke spiritualiteit om te doen is. Haar onvervreembare kern is de verbinding tussen God, mens en aarde, of mens, God en aarde of aarde, mens en God. Langs welke weg de zoekers in deze driehoek wil binnenkomen is niet van belang, hij/zij zal ooit de andere twee in het vizier krijgen. Dat geloof ik tenminste.

Hoe is het zo gekomen ?

“Wanneer mij die vraag wordt gesteld als ik vertel dat ik als ‘zelfstandig pastor’ werk, weet ik als ik eerlijk ben geen ander antwoord dan dat het gewoon op mijn pad is gekomen” zegt Maurice van de Put als hij vertelt over het ontstaan van zijn bedrijfje *De Pastorale Partner*.

Tijdens mijn werk als Geestelijk verzorger in verpleeghuizen kwam ik veel mensen tegen, die zich aan het einde van hun levensweg bevonden. In het begin ging het gesprek over de waardes en keuzes die mensen gemaakt hebben en hoe ze die hebben vormgegeven in hun eigen leven. Gaandeweg werd me duidelijk hoezeer mijn gesprekspartners zochten naar zin en betekenis in hun leven. De antwoorden werden echter niet meer door iedereen gevonden of gehoord in de huidige kerkstructuur. De christelijke boodschap zelf bleef nog wel van betekenis voor hen. Als pastoraal theoloog afgestudeerd in 1991 aan de UTP, heb ik geleerd te luisteren naar Uw stem, maar ook naar jouw stem. Het doel daarbij is om vanuit die luisterhouding samen met de mensen op weg te gaan naar de levenslijn in iemands leven.

Ondersteuning bij afscheid In de periode dat ik als geestelijk verzorger in een verpleeghuis in de Haagse regio werkzaam was, werd ik door verschillende uitvaartondernemers gevraagd een uitvaart te verzorgen van een mij onbekend persoon. Er was behoefte aan geestelijk ondersteuning bij het afscheid. Er overlijden immers veel mensen in een verpleeghuis. En één en één is twee en zo is het geworden. In 2002 startte ik met mijn eigen bedrijf *De Pastorale Partner* in Den Haag. Aanvankelijk deed ik uitsluitend uitvaarten, later ook rouwbegeleiding. Uiteindelijk verzorgde ik ook stervensbegeleiding in de thuissituatie. De focus van *De Pastorale Partner* is vooral gericht op de eindigheid van het leven.

Uitdagingen voor mij waren vooral gelegen in het zoeken naar nieuwe vormen van pastoraat om op die manier toch iets van de Christelijke boodschap vorm te geven. Ik heb gemerkt dat deze boodschap mensen helpt om weerbaar te worden en om te gaan met verdriet en pijn in hun eigen leefsituatie. Wanneer je jaren lang iemand bezoekt, die veel heeft meegemaakt, klinkt telkens in die verschillende levensverhalen: “God heeft me gedragen en gesteund. Anders had ik het niet volgehouden”. Er ontstaat vertrouwen wanneer je mensen ondersteunt na het verlies van een kind of ouder. En er groeit commitment van beide kanten.

Commitment Sommige mensen bezoek ik al gedurende vele jaren thuis. Er ontstaat een vertrouwensband wanneer je vader begraaft. Als moeder dan ziek wordt, vragen de kinderen of je moeder nog wil bezoeken. Ook bellen mensen uit zichzelf op. Als zelfstandige heb ik de tijd voor het gewone pastorale handwerk: het zoeken naar het Eeuwige in het hier en nu. Er zijn niet veel vergaderingen of besprekingen door overlegstructuren zoals in grotere organisaties. Daarnaast zijn er door *De Pastorale Partner* in verschillende Haagsche crematoria sinds 2003 gedachtenisdiensten opgezet. Daar komen veel mensen naar toe. De ge-

Maurice van der Put

van *De Pastorale Partner* te

Den Haag

Website:

www.depastoralepartner.nl

DE PRAKTIJK

meenschappelijke noemer van de bezoekers is het verdriet. Ze zoeken troost in gemeenschap en als individu. Het aantal mensen dat bereikt wordt is groot met vier vieringen in drie crematoria per jaar. Er komen gemiddeld 100 mensen per dienst. Veel mensen komen ieder jaar terug en vinden zo een bepaalde structuur in het zoeken naar troost.

Pastoraal ondernemerschap? Ik heb me afgevraagd wat er eigenlijk komt kijken bij pastoraal ondernemerschap. Allereerst is dat het doorzettingsvermogen om niet op te geven bij de eerste tegenslagen en verder het geloof dat je een andere weg dan de gebruikelijke kunt bewandelen. Er ontstaat dan een grotere vrijheid in het vormgeven van afscheidsmomenten. Dat vraagt om een zekere creativiteit.

Verder moet je kunnen netwerken. De Haagsche uitvaart ondernemers kennen *De Pastorale Partner* al meer dan 14 jaar. Zij leggen de eerste contacten met de nabestaanden, de familie. Zij bespreken de vraag of er geestelijke ondersteuning gewenst is en of er iemand bij de familie bekend is. Wanneer die behoefte aan ondersteuning er is en er geen bekende pastor is, kom ik langs. Zo doe ik rond de 200 uitvaarten per jaar en heb daarvoor in de loop van de jaren ook een eigen klantenkring opgebouwd. Folders en website, maar ook mond-op-mond reclame dragen daaraan bij.

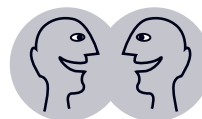
En concreet? Als ondernemer moet je durven te ondernemen; je moet wat dóen. Dat vraagt om een zekere grondhouding om steeds op ontdekking te gaan. Voor mij is het nog steeds een avontuur dat begonnen is en dat me iets leert ontdekken van mezelf in de context van het concrete contact met mensen. Je kunt niet blijven hangen in idealen. Een concreet plan van aanpak (bedrijfsplan) is noodzakelijk. Je moet een vertaalslag maken van ideaal naar concreet handelen. Wat wil je bereiken? Hoe wil je dat doen? Wie is je doelgroep? Wie zijn de spelers in het spel? Met wie speel je samen? Waarom en op welke wijze?

Concreet vraagt pastoraal ondernemerschap ook om een goede boekhouding. Het is immers noodzakelijk te weten wat er in komt en wat er uitgaat. Je bent zelf verantwoordelijk. Je moet geplande risico's kunnen nemen en durven leren van de fouten die je onvermijdelijk maakt. Er is namelijk geen geplande weg die je af kunt lopen om een afgebakend punt te bereiken. Dus maak je fouten. En daar is niks mis mee.

Je kunt niet blijven hangen in idealen,
een concreet plan
van aanpak
is noodzakelijk

Actuele vragen Als ZZP'er moet je het vaak alleen doen en krijg je weinig feedback. Dat kan lastig zijn. De laatste paar jaar is er wel een beweging, waarin ook anderen bezig zijn met de ontwikkeling van een eigen pastorale praktijk. Ieder doet dat van uit zijn of haar eigen competentie. Daarin is een uitdaging voor de toekomst gelegen.

Eén van de actuele vragen rondom geloof en zingeving is misschien wel de verhouding tussen individueel en gemeenschap, tussen traditie en persoonlijk geloofsbeleving. Juist als zelfstandige pastor probeer ik in dit spanningsveld naar een antwoord te zoeken.

Pastoraat in een eigentijds jasje

Buurtpastoraat Utrecht biedt presente zielzorg en is volop pastoraat, want we maken tijd en ruimte voor de ontmoeting met buurtbewoners in kwetsbare wijken. In deze ontmoeting stellen we ons kwetsbaar op om zo vertrouwen op te bouwen en de buurtbewoners in hun waardigheid te ondersteunen. We doen dit omdat het evangelie onze inspiratiebron is en omdat we staan in de christelijke traditie. Aan het woord is Paulus van Mansfeld.

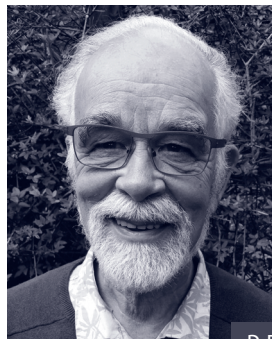
Vanuit dit pastorale werk hebben we een erkende positie verworven in de buurten en in de stad. We blijven steeds investeren in onze relatie met de gemeente, de partners in de buurt, de fondsen en onze bondgenoten in onze missie, zoals de religieuzen in de stad.

Deskundigheid Het veld van de welzijnsorganisaties is sterk in beweging. Binnen deze transitie leveren we een gewaardeerde bijdrage door onze deskundigheid in het presente werken. We helpen leden van buurtteams en jongerenwerkers om te oefenen in presentie en om na te denken over hun positie. Zo doen we in het sociale domein mee in het ontwikkelen van lerende verbanden. Om dat te realiseren moeten we wel de boer op. Inschrijven op de uitvraag van de gemeente. Bondgenoten zoeken en contracten sluiten met welzijnsorganisaties. Acquisitie plegen.

Buurtpastores Bijvoorbeeld voor het werk van Heleen Heidinga als buurtpastor in de Geuzenwijk hebben we eerst onze voelhorens uitgestoken in die buurt en een projectplan geschreven en instemming gezocht bij het Kansfonds, de gemeente en de buurtorganisatie Me'kaar. Pas toen de financiering voor drie jaar rond was kon het project starten.

Het werk van Elizabeth van Dis als buurtpastor in de Rietveldbuurt in Hoograven is vrucht van onze relatie met woningbouwcorporatie Bo-Ex, ze kenden ons door het werk van Titus Schlatmann in de Rivierenwijk. Na een gesprek over wat wij nog meer voor hun organisatie konden betekenen vroegen ze ons om buurtbewoners te begeleiden bij een groot onderhoudsproject van hun woningen. Vanuit de verwachting dat dit werk zeer ingrijpend zou zijn voor een aantal bewoners vroegen ze om extra begeleiding naast hun technische staf. Vanuit onze missie stelden we als voorwaarde voor deze dienstverlening dat er ruimte moest zijn voor trouw in de opgebouwde relaties en vroegen we om een contract voor langere tijd. Het kostte Elizabeth tijd om het vertrouwen te winnen van buurtbewoners en van de technische staf, door haar laagdrempelige manier van werken sluit ze aan bij behoeftes, die anders over het hoofd waren gezien. Al doende wordt ze nu door bewoners en staf steeds meer gewaardeerd en kan ze helpen bij het verhelderen van contacten met wijkorganisaties.

Het werk van Titus Schlatmann als buurtpastor in de Rivierenwijk en Kanaleneiland wordt grotendeels gesubsidieerd door de gemeente, die zijn werk kent en als een voorbeeld ziet. Vanuit zijn contacten vragen wijkbe-

Paulus van Mansfeld

voorzitter bestuur Stichting
Buurtpastoraat Utrecht

DE PRAKTIJK

woners om ondersteuning bij hun leven en bij zelfbeheerprojecten, zoals het Buurthuis De Nieuwe Jutter en het 3GeneratieCentrum. Zijn pastorale eigenheid geeft hij vorm door zijn trouw en continuïteit in de relaties en door zijn aandacht voor de kwetsbaarsten. Hij voelt zich een soort contactkunstenaar met voldoende “scharreltijd”. Hij neemt geen werk over, maar komt juist de eigen draagkracht van mensen op het spoor. Ook Titus doet aan uitwisseling van zijn methodische kennis en overdracht in het overleg met andere professionals in buurtteams. Hij krijgt werkbezoeken van collega’s, raadsleden en journalisten en hij leidt een “interdisciplinaire verhalengroep” met collega’s uit het sociale werkveld. Ook is hij trainer van het Trainingscentrum Kor Schippers. Deze werkzaamheden worden in rekening gebracht en vormen een eigen bron van inkomsten voor het bestuur.

Weldadig pastoraat en een veilige en betrouwbare relatie

Monique de Bree is weer terug in de Eerste Daalse-dijkbuurt na een ziekteperiode. Haar re-integratie bouwt voort op het vertrouwen en meeleven dat ze volop kreeg. Maar het grenzen stellen aan het werk blijft moeilijk. Ze ervaart nog sterker dat een pastor in dit werk “zijn eigen instrument is”. Samen met Heleen participeert ze als docent in de Stichting Presentie. En ook zij deelt haar deskundigheid in het leefwereldteam in de buurt. Haar werk wordt deels gefinancierd door de gemeente en deels door fondsen.

Gedragen Buurtpastoraat is ontstaan als een project in de bedding van het (toen nog stads) dekenaat Utrecht zonder dat de pastores parochiële taken kregen. Bij de beëindiging van de dekenaten heeft de bestuurscommissie het werk verzelfstandigd in de Stichting Buurtpastoraat Utrecht. De nieuwe bisschop zag geen grond om de relatie met de stichting te continueren. Verrassend genoeg gaf dat mogelijkheden tot groei. We voelen ons gedragen door de halfjaarlijkse ontmoetingen met de religieuzen en door de steun van parochies en caritas instellingen in de stad.

Naast de financiering door gemeente, corporaties en fondsen zijn er de inkomsten uit kennisoverdracht en uit sponsoracties. Op deze wijze schept het bestuur de voorwaarden voor het pastorale werk. Op een jaarlijkse “heidag”, bespreken we het beleid. Reflectie op het werk en ontwikkeling ervan vragen om goede samenwerking, daarom heeft het bestuur in overleg met de pastores een coach gezocht om in een aantal sessies de samenwerking te verdiepen.

Geestkracht en waardigheid Deze nieuwe vorm van pastoraat geeft ruimte aan Gods geest, ruimte aan de groei van geestkracht en menselijke waardigheid. Ze wordt door de mensen uit deze kwetsbare buurten verstaan als weldadig pastoraat en als een veilige en betrouwbare relatie. Door de meeste collega’s in het veld wordt dit werk erkend als een eigen waarde, met name omdat de pastor er is en tijd maakt voor mensen, ongeacht hun afkomst of status.

Zingeving, een business?

“We zoeken met onze organisatie naar een nieuw toekomstperspectief. Zou je eens mee willen denken?”
“Zou ik eens met je koffie mogen drinken? Ik wil ook een bedrijf beginnen op het gebied van zingeving.”
“Kun je wat achtergrond informatie geven over de workshop organisatieopstellingen?”. Zomaar wat vragen die gesteld worden tijdens een werkweek aan Anne Stael, eigenaar van het bedrijf *Zien Wat Onzichtbaar Is*.

Ik vind het leuk al die vragen en zoek wat goede antwoorden zijn voor mijn ‘klanten’ zodat ze tevreden zijn. Ik ben nieuwsgierig waarom mensen willen werken op het gebied van zingeving en naar hun expertise. Toch maak ik minder koffieafspraken, want met iedereen koffiedrinken kost veel tijd en als ondernemer probeer ik telkens de balans te vinden tussen investeren en daadwerkelijk geld verdienen. Als oplossing heb ik de workshop ontwikkeld ‘Zingeving en zakelijkheid, tips voor een bloeiend bedrijf’. Op die manier ga ik zelf zakelijker om met mijn tijd en krijgen de mensen inspiratie van mij en van elkaar.

Eigen bedrijf Mijn bedrijf bestaat 7 jaar en ik durf langzamerhand te zeggen dat het succesvol is. Ik ben trots dat ik een volle agenda heb, steeds meer weet wat ik wil, voldoende inkomen heb en vooral dat ik erg geniet van het werk.
Ik weet nog steeds niet of het geluk of wijsheid is. Waarschijnlijk een combinatie van deze twee. Het geluk is dat ik nogal naïef ben of optimistisch (het is maar hoe je het wil noemen). Door mijn goed ontwikkelde struisvogelpolitiek heb ik me weinig zorgen over geld gemaakt en vooral mijn energie gestoken in meer opdrachten, zelfontwikkeling en investering in mijn websites. Natuurlijk heb ik buikpijn gehad over geld en de onzekerheid, zeker omdat ik kostwinner ben. Ik heb me

regelmatig afgevraagd waarom ik niet een normaal leven heb met een duidelijke baan. Mijn ZZPcollega’s op mijn vaste werkplek zijn een goede uitlaatklep voor me geweest, met hen kon ik mijn zorgen delen. Tegelijkertijd gaf de plek buitenshuis mij structuur en focus. Daarnaast heb ik me altijd opgetrokken aan grote ondernemers zoals Steve Jobs, Tijn Touber of Inez van Oord. Zij zijn voor mij voorbeelden van pioniers waar ik inspiratie uit haal. Zij helpen me om het vergezicht te blijven zien en me niet door tegenslagen uit het veld te laten slaan.

Trend Een ander voorbeeld van mijn optimisme is dat, als ik iets lees op internet of in de krant dat raakt aan het thema zingeving en zakelijkheid, ik werkelijk denk dat ik iets kan bijdragen aan een nieuwe trend of een ontwikkeling. Dus ga ik met al mijn energie er op af. Zo heb ik de ABN Amro geschreven toen ik las dat zij dé bank willen worden voor religieuze organisaties. Op zo’n moment schrijf ik ze dat ik de kennis en een netwerk heb waar zij profijt van kunnen hebben. Op die manier zijn we met elkaar in contact gekomen en dat heeft geleid tot een (tot nu toe) eenmalige samenwerking.

Anne Stael

eigenaar van *Zien wat onzichtbaar is*, een bedrijf waar zingeving en zakelijkheid centraal staan, in Arnhem.
Website:
www.zienwatonzichtbaaris.nl

DE PRAKTIJK

Toen het ministerie van landbouw aan de gang wilde gaan met zingeving op de boerderij heb ik ze ook geschreven. Met mijn Wageningen achtergrond dacht ik dat ik een goede invulling kon geven aan hun ambitie. En ja, ik mocht meewerken aan een project over zingeving op de boerderij.

Zoeken naar eigen passie

Ambitieux Ik ben ambitieus, veel meer dan ik zelf ooit had gedacht. Dat gaat er niet alleen om dat ik hard wil werken. Het gaat er vooral om dat het me aan mijn hart gaat dat er veel initiatieven zijn op het gebied van zingeving die volgens mij meer impact kunnen hebben. Dat gaat over geestelijk verzorgers, spirituele centra en bijvoorbeeld ritueelbegeleiders. Ik heb een enorme drive om daar iets aan te veranderen. Ik probeer veel te lezen buiten het vakgebied van theologie en zingeving zodat ik innovaties die daar doorgevoerd worden, kan vertalen naar ‘mijn’ sector. Dat geeft nieuwe inzichten. Dat is ook spannend. Hoe koppel ik bijvoorbeeld het feit dat we in een belevingseconomie leven terug naar de wereld van de spirituele centra? Een masterclass met Pax (voorheen Pax Christie) en een jonge programmeur van de schouwburg Rotterdam heeft een prachtig programma opgeleverd, waar ik nu in de praktijk resultaten van zie bij een aantal centra. Ondertussen is de trend dat we in een betekenis-economie leven. Ik ben nu bezig daar een programma op te ontwikkelen.

Aanpak Toen ik onlangs de opleiding organisatie-opstellingen afrondde heb ik openlijk gezegd dat ik juist binnen de wereld van religie en zingeving hiermee aan de gang wil. Ik ken nog niet zoveel mensen die dat doen. Ik maak een begin door regelmatig workshops te organiseren. Ik kan dan oefenen en verzamel informatie over wat er speelt binnen de religieuze/zingevingswereld. Tevens merk ik dan of mijn ideeën aansluiten bij wat er leeft. Daar verdien ik niets aan, maar het laat wel zien aan de ‘wereld’ waar ik mee bezig ben. Een van de gevolgen is dat ik nu een workshop ga doen voor de Windesheim-theologie.

Schrijven over mijn eigen ervaringen op een moment dat het goed gaat is gemakkelijk en het is ook verleidelijk te eindigen met tips. Toch denk ik dat het zo niet werkt. Het is voor mij echt zoeken geweest naar mijn eigen passie en daarin mijn expertise durven te claimen. Na een businessbootcamp (een scholingsweekend met duizend andere zzp-ers) realiseerde ik me goed het verschil tussen een hobby en een onderneming. Dat heeft me ook erg geholpen om mezelf én mijn bedrijf in de wereld te zetten. Een onderneming draagt iets bij aan de wereld en je moet er zelf (goed) van kunnen leven. Die combinatie maakt mijn werk echt uitdagend.

Een spreuk die mij daarbij helpt is:

*Als je de realiteit van de dingen ontkent,
ontgaat je de werkelijkheid.
Als er geen tijd meer is voor bezinning,
verliest men de bezieling*

Ruimte maken voor de Geest

Van bevroren naar bewegen

De uitnodiging van de redactie ons samen te buigen over het thema 'ondernemen' eindigt met de vraag: 'Pastoraal ondernemerschap speelt zich in verschillende contexten af: binnen parochies, vanuit parochies en los van parochies. We vragen ons af: is dit de kerk van de toekomst? En vervolgens: als je pastoraal ondernemer bent, waar hoor je dan bij en uit wiens naam spreek je?'

Het ligt voor de hand en het maakt in die zin niet uit of je binnen of buiten een parochie werkt, je een eigen bedrijf begint of dat je een bestaand initiatief zonder steun van de kerk wilt doorzetten: wie iets nieuws wil beginnen, maar zelfs wie iets in stand wil houden, moet ondernemend zijn. Zonder inspiratie en initiatief gebeurt er niets. Over hoe dat werkt, wat daarvoor nodig is, daarover zeggen de auteurs behartenswaardige dingen. Daarop wilde ik in eerste instantie reflecteren. Want vanuit *Voorbij de onteigening* (zie: voorbijdeonteigening.nl) hebben wij net een conferentie georganiseerd waarin de inleiders dezelfde thema's aan de orde stelden. Totdat ik de 'bijsluiter' nog eens las en dacht: op de laatste vraag gaat eigenlijk geen

van de auteurs echt in. Maurice is de enige die expliciet verwijst naar de spanning tussen individu en gemeenschap, tussen traditie en persoonlijke geloofsbeleving. Hij noemt het, maar werkt verder niet uit hoe hij daar in de eigen praktijk mee omgaat. Hoe komt het, zo vroeg ik mij af, dat men deze vraag van de redactie niet oppakt terwijl de verschillende initiatieven alles met die vraag van doen hebben? Ik kan het henzelf niet vragen en waag mij dus, voor wat het waard is, aan een stukje inlegkunde.

Christelijke traditie

Onze auteurs komen niet alleen uit een christelijke traditie, zij voelen zich ook met die traditie verbonden, meer nog zij laten zich door die traditie bij hun werk inspireren. Het gaat zelfs nog een stap verder. Zij delen met elkaar de overtuiging dat de inhoud van die traditie ook mensen van nu, die vaak vervreemd zijn van de kerken, nog altijd iets te zeggen heeft. Zij ervaren ook dat kerken die de dragers zouden kunnen/moeten zijn van die levende traditie er vaak niet meer inslaan deze op een aansprekende manier

Willem Putman

oud-docent en supervisor aan de FKT

met anderen te delen. Daar nemen zij, ieder op een eigen wijze, geen genoegen mee. Al zijn zij zelf in hun werk soms door de kerk buitenspel gezet of zoeken zij hun werk juist bewust buiten de bestaande structuren, zelf voelen zij zich actief met de traditie verbonden.

Geen van de auteurs opereert alleen. Zij hebben hun netwerken en zijn daardoor in meer of mindere mate met traditie en instituut verbonden. Vanuit hun zelfbeleving is de vraag van de redactie daarom voor hen persoonlijk wellicht minder relevant. Hoe de kerken deze ontwikkelingen waarnemen is vers twee. In plaats van nieuwe mogelijkheden zien zij maar al te vaak problemen. Zij weten bovendien vaak niet goed raad met mensen die buiten de lijnen kleur geven aan religie en spiritualiteit. Maar voor de auteurs zelf lijkt het geen persoonlijke vraag.

Kantelmomenten

Op de achtergrond speelt echter nog een andere problematiek waardoor het niet goed mogelijk is de vraag van de redactie definitief te beantwoorden. Dat heeft alles te maken met de diepgaande transitie van onze samenleving. Jan Rotmans (*Verandering van Tijdperk*, 2014) laat zien hoe ingrijpend deze veranderingen zijn. “Een keer in de zoveel tijd verandert er zoveel fundamenteels op zoveel terreinen dat we niet spreken van een tijdperk van verandering, maar van een verandering

van tijdperk. Mijn stelling is dat we nu weer in zo’n overgangperiode leven.” Hij spreekt dan ook over ‘kantelmomenten’. Zij ontstaan omdat bestaande systemen op het terrein van o.a. zorg, politiek, onderwijs, economie en religie het einde van hun levenscyclus hebben bereikt. Wat dat voor de kerken betekent, denk bijvoorbeeld aan de constante krimp, dat ervaren velen van ons bijna dagelijks. Voor de goede orde: dat houdt niet in dat de zorg ophoudt, onderwijs niet meer nodig is en religie verdwijnt. Maar het monopolie

Er zijn mensen nodig die het voortouw nemen:

‘koplopers’, ‘friskijkers’,
‘dwarsdenkers’, ‘verbinders’
en ‘kantelaars’

van de christelijke kerken op zingeving en spiritualiteit is wel verbroken (zie bijvoorbeeld *Zin in Brabant* 2016). De instituties die daar in het verleden op een bepaalde manier vorm aan hebben gegeven, missen nu de flexibiliteit om nog creatief op deze radicale veranderingen in te spelen. In zekere zin is dit een natuurlijk proces. Er zijn in de historie meer van dit soort kantelmomenten aan te wijzen (bv. de industriële revolutie). Een kantelperiode brengt grote onzekerheden met zich mee. Want wij

ervaren dat bestaande systemen het af laten weten terwijl ‘de nieuwe orde nog ongrijpbaar is’ (Jan Rotmans). Men keert zich af van bestaande systemen (politiek, cultuur, religie), blijft onverschillig of men probeert deze juist krampachtig tegen de tijdgeest te verdedigen. Anderen zoeken, al hebben ook zij geen blauwdruk bij de hand, naar nieuw wegen. Daarvoor zijn er mensen nodig die het voortouw nemen. Sociale ondernemers, noemt Rotmans hen, ‘koplopers’, ‘friskijkers’, ‘dwarsdenkers’, ‘verbinders’ en

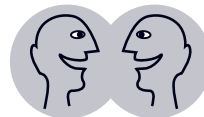
‘kantelaars’. Mensen met een missie, zouden wij zeggen. Ook onze auteurs hebben een dergelijke blauwdruk niet op zak. Dat maakt het voor hen niet alleen lastig maar ook feitelijk onmogelijk de vraag naar een kerk van de toekomst definitief te beantwoorden. Zijn ook zij niet van die sociale ondernemers waarover Rotmans spreekt? Zij hebben dan wel geen blauwdruk, zij laten het er niet bij zitten en onderzoeken hoe die traditie waardoor zij aangeraakt zijn, ook voor mensen van nu, juist daar waar

zij van de instituties zijn vervreemd, van betekenis kan worden. Zij proberen niet uit alle macht de deuren van de kerk gesloten en de wereld buiten te houden. Zij stoppen het Verhaal in hun rugzak en gaan erop uit in de hoop dat Verhaal met nieuwe mensen te kunnen delen.

Stap voor stap

In een kantelperiode kunnen ingrijpende systeemvernieuwingen, volgens Rotmans, alleen van onderop aangezwengeld worden. Dat is precies wat deze auteurs ieder op een eigen wijze proberen. Zeker, zij zetten eerste stappen. De geest is enthousiast maar werkt zelden spectaculair. Maar het zijn deze stappen die nodig zijn om in beweging te komen, om op Uittocht te gaan. Willen wij een beeld krijgen van een kerk van de toekomst, dan zijn het deze initiatieven die wij moeten koesteren, stimuleren, evalueren,

Religie gaat over verbinden

‘Want alles wat verdwijnt,
geeft ruimte
aan wat komt.’

delen. Zo nadenkend levert mij dat toch een beeld op. Niet van een instituut dat vooral gepreoccupeerd is met het eigen voortbestaan maar van een beweging waarin mensen met elkaar en in dialoog op zoek zijn naar hoe de verhalen doorverteld kunnen worden. Bij wie hoor je dan, namens wie spreek je dan? Dat is een vraag die mij nog puzzelt. Ik vraag mij af, is dat niet vooral een vraag die vanuit een institutie van belang is? Instellingen willen het liefst controleren wie er namens hen spreekt en nog liever bepalen wat er namens hen gezegd mag worden. Daarom hebben instellingen ook officiële woordvoerders. Niet zelden leidt dat er echter toe dat zij niets ‘nieuws’ te melden hebben. Een monopolie op wat mensen geloven, werkt niet. Zo’n monopolie doet bovendien geen recht aan wat wij in de kerk de ‘sensus fidei’ noemen. Religie gaat bovendien over ‘verbinden’, één van de grote, zo niet het grootste issues van deze tijd. Daar heb je elkaar en de dialoog voor nodig.

Religie en spiritualiteit dat is in deze tijd netwerken pur sang. Zullen de huidige kerkstructuren straks verdwijnen? Dat geloof ik wel. Zal de religie verdwijnen? Ik denk van niet. Zal het anders zijn? Dat weet ik zeker. Om met Jan Rotmans en Stef Bos te spreken: ‘Want alles wat verdwijnt, geeft ruimte aan wat komt.’ Eigenlijk wisten wij dat al: ‘Zie Ik maak alles nieuw’.

Rondje Open Kerk

Ten zuiden van Breda ligt een groot bosgebied, waar in de zomerperiode veel mensen hun vakantie doorbrengen. De kerken in Chaam en omgeving, rooms-katholiek en protestants, werken al sinds jaar en dag samen in de oecumenische werkgroep *Kerk & Toerisme Chaam e.o.* en ontplooit, met name in de zomer, verschillende activiteiten. Een daarvan is het *Rondje Open Kerk*, een fietsroute tussen de verschillende kerken in onze regio.

De opzet is simpel: Op woensdagmiddag in de vakantieperiode zijn de kerken en kapellen (die mee willen doen) open en bemand met vrijwilligers van de kerk om de bezoekers rond te leiden. Op het ogenblik doen twaalf kerken en kapellen mee, waaronder twee protestantse kerken.

Zo'n vijf jaar geleden is ook de Ulven-

houtse gemeenschap uitgenodigd om mee te doen. Tien vrijwilligers gaven zich op. We maakten een gids voor mensen die zelfstandig de kerk wilden bekijken. We vestigten hun aandacht op

de glas-in-loodramen, de Neo-gotische bouw, die gemoderniseerd is in de jaren zeventig, en op de moderne kruiswegstaties. En er is een rondwandeling/handleiding voor de vrijwilligers. Elk jaar is er ook een tentoonstelling in de voormalige doopkapel: een pottenbakster, een beeldhouder, historisch materiaal van de kerk, een schilder.

Voor het seizoen begint worden we door de protestantse kerk een avond uitgenodigd voor een mooi concert met na afloop een glaasje. Vanuit het bisdom worden de vrijwilligers uitgenodigd voor spirituele ondersteuning/catechese.

Bij de ingang van de kerk is een zitje; daar bivakkeren we met twee vrijwilligers met koffie en thee voor het bezoek. Zodra iemand binnenkomt begroeten we hem of haar, geven een gidsje en vertellen wat over de kerk. Dan bieden we aan om hen rond te leiden.

Naast echte fietsers komen ook bewoners van Ulvenhout langs. Er komen ouders om hun kinderen te informeren, bekenden van de kunstenaar, een jong Pools stelletje, dat we konden verwijzen naar de Poolse parochie in het Ginneken, en ook veel protestanten die heel geïnteresseerd zijn. Het rondleiden is heel dankbaar werk.

Gemiddeld zijn er zo'n 10-20 bezoekers per middag. Nu ik met pensioen ben, vind ik dit leuk om te doen. Kunst, kerk en geschiedenis hebben altijd mijn aandacht

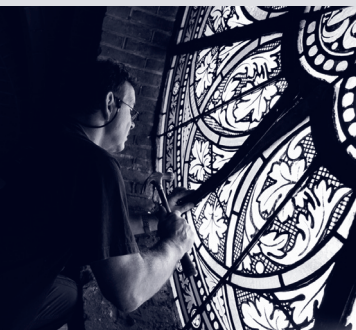
gehad. Aangezien ik 25 jaar in deze parochie heb gewerkt, kan ik er heel wat over vertellen.

Voor *Rondje Open Kerk* wordt reclame gemaakt via de campings, de advertentiebladen en *De Stem*. We hebben ook een website die veel informatie geeft: www.rondjeopenkerk.nl.

Op stap naar...

Harry van Dijk

pastoraal werker met pensioen, parochiekern
Sint Laurentius van de RK parochie van de
Heilige Familie

Met de klok mee: Glas in lood in de H. Antonius Abtkerk in Riel, de preekstoel in de Ledevaertkerk in Chaam en o.l. vrouw van bijstand in Baarle Nassau

De toekomst en de VPW

Teruglopende financiën van de parochies, fusies en schaalvergrotingen zijn de oorzaken van steeds minder arbeidsplaatsen voor pastoraal werk(st)ers in parochies. Ook worden er steeds minder pastoraal werk(st)ers opgeleid voor het parochiepastoraat. Dat blijft natuurlijk niet zonder gevolgen voor het ledental van de VPW. Okay, ook diakens en priesters kunnen lid van de VPW zijn maar ook in die groepen zit geen groei (hooguit de onbezoldigde diakens).

Bottom-up

In 2014 is VPW Nederland begonnen met een rondgang langs de VPW-en in het land om eens te horen welke ideeën er zijn over de toekomst. Uit de gesprekken van de voorzitter en beleidsmedewerker van de landelijke VPW met de besturen van de plaatselijke VPW-en zijn een aantal conclusies te trekken:

- De gesprekken en de contacten van de plaatselijke VPW-en met de eigen bisschop zijn een belangrijke aanleiding om te blijven bestaan als afdeling.
- Uitbreiding naar andere beroepsgroepen als justitiepastores, krijgsmachtaalmoezeniers, identiteitsbegeleiders, docenten levensbeschouwing zijn achterhaald omdat die groepen inmiddels eigen verenigingen en belangenorganisaties hebben.
- Predikanten en kerkelijk werkers hebben hun eigen verenigingen, waarmee wel samengewerkt kan worden maar die in hun eigen kerk toch met eigen problematieken te maken hebben.

Over het openstellen van het lidmaatschap van de VPW voor de zogenaamde reliwerkers waren de meningen zeer verdeeld. Evenals het openstellen van het lidmaatschap voor opgeleide vrijwilligers en catechisten. Bij de reliwerkers speelt onder andere dat er leden zijn die hen zien als concurrenten, anderen zijn er bang voor dat als die lid worden van de vereniging dat consequenties heeft voor het contact en het gesprek met de bisschop. In die zin dat ze vrezen dan niet meer als serieuze gesprekspartner gezien te worden. Bij de vrijwilligers en catechisten speelt meer dat zij geen beroep, geen professie uitoefenen en derhalve ook niet in een beroepsvereniging horen.

Verantwoord afbouwen

Begin 2016 heeft het Algemeen Bestuur besloten dat de vereniging zich niet meer op nieuwe doelgroepen gaat richten maar dat er “verantwoord afgebouwd” gaat worden. Daarmee

bedoelt VPW Nederland dat zij op basis van haar financiële middelen en de te verwachten ledenontwikkeling de komende jaren er vanuit gaat per 2019 geen betaalde beleidsmedewerker meer te kunnen betalen. Maar omdat er zeker nog heel wat leden(prognose 183 nog werkende leden) zullen zijn, wordt nu gestart met een traject om te onderzoeken hoe die leden dan het best ondersteund kunnen worden. Over dat traject dadelijk meer.

Van belang is nog aan te geven dat VPW Nederland bij haar berekeningen ten aanzien van de financiële verplichtingen uitgegaan is van haar eigen financiële middelen. En als uitgangspunt is genomen dat de beleidsmedewerker dan nog steeds een aanstelling heeft voor 15,4 uur per week. De middelen van de andere VPW-en zijn daar niet bij betrokken omdat dat zelfstandige afdelingen zijn. Eind 2015 was het vermogen van VPW Nederland € 67.928,- en van de overige VPW-en gezamenlijk € 145.197,-.

De vergadering van het Algemeen Bestuur van februari heeft een tweetal werkgroepen in het leven geroepen. Een werkgroep met als taak te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de individuele en de collectieve belangenbehartiging zo goed mogelijk te borgen als er geen eigen betaalde beleidsmedewerker meer is. En een

werkgroep die in kaart brengt wat er allemaal gebeurt op het terrein van de professionalisering en hoe leden daar dan gebruik van kunnen maken.

Belangenbehartiging

De werkgroep belangenbehartiging heeft op een rij gezet welke mogelijkheden zij wil verkennen. De scenario's die de werkgroep als mogelijkheden ziet en wil onderzoeken zijn:

- 1 Een fusie van de VPW- en per bisdom in één landelijke VPW waarmee de huidige expertise en professionaliteit zoveel mogelijk geborgd is voor een periode van een jaar of 10. Dan blijft de belangenbehartiging ook gekoppeld aan collegiale uitwisseling en professionalisering. De werkgroep is van mening dat deze optie de meeste kwaliteit garandeert. Alle scenario's hierna wordt er ingeleverd op kwaliteit.
- 2 Als VPW met zoveel mogelijk leden overgaan naar FNV of CNV Kerk en Ideëel, daar zijn wel een aantal vragen bij te stellen en zullen ook voorwaarden aan gesteld moeten worden. De te stellen vragen worden per mail uitgewisseld waarna hierover een eerste verkennend gesprek gevoerd kan gaan worden.
- 3 De individuele en collectieve belangenbehartiging uitbesteden aan een ZZP-er of aan diverse specialisten, nog nader uit te werken
- 4 De individuele en collectieve belangenbehartiging laten doen door speciaal daartoe opgeleide vrijwilligers.

Met de FNV en het CNV zijn eerste verkennende gesprekken gevoerd die in ieder geval duidelijk maken dat er naast fusie ook andere samenwerkingsmogelijkheden zijn, waarbij de VPW ook nog als zelfstandige beroepsvereniging blijft bestaan maar bijvoorbeeld de individuele belangenbehartiging inhuurt. Als het gaat om ervaring met de RK Kerk als werkgever dan is die er bij de beide bonden nauwelijks. CNV kerk en ideëel heeft wel ervaring met de Protestantse Kerk en de Vereniging van kerkelijke Werkers (VKW) in de Protestantse Kerk is daar pas lid van geworden. Een spannend gespreksonderwerp was het punt of er mogelijkheden zijn voor onze beroepsgroep een aparte ingang bij de grote vakbond te creëren zodat leden snel bij hun belangenbehartiger terecht kunnen en er korte lijnen mogelijk zijn. In het eerste gesprek lijken er dan bij het CNV meer mogelijkheden dan bij de FNV en in beide gevallen zal er meer afstand zijn dan nu bij de VPW het geval is. De optie om de belangenbehartiging te laten doen door speciaal daarvoor opgeleide vrijwilligers is ook kort aan de orde geweest. De werkgroep heeft hier veel vragen bij:

- als het zo lastig is om nu vrijwilligers voor functies te vinden waarom zou dat dan voor deze functies wel lukken?
- is de benodigde kennis om een lid met bijvoorbeeld een arbeidsgeschil bij te

staan die van een zodanig niveau dat je daar echt professionele ondersteuning bij nodig hebt in plaats van vrijwillige hulp?

Professionalisering

De werkgroep professionalisering heeft een uitgebreide inventarisatie gemaakt van instellingen die cursussen en begeleiding aanbieden of aangeboden hebben voor beroepskrachten in het pastorale veld. Dat kan gaan om bijeenkomsten die alleen toegankelijk zijn voor beroepskrachten of ook om initiatieven die zich ook op vrijwilligers in de parochies richten. Verder kennen de bisdommen studie- of bezinningsdagen voor priesters, diakens en pastoraal

Belangenbehartiging

door een vakbond of door
opgeleide vrijwilligers?

werk(st)ers. Tenslotte zijn er persoonlijke initiatieven door werkers die het veld goed kennen. Vanuit die inventarisatie blijkt er een breed aanbod te zijn waar beroepskrachten in het kader van hun professionalisering gebruik van kunnen maken.

Nieuws uit de VPW-en

■ VPW Rotterdam

• • • Op dinsdag 26 april was de Algemene Ledenvergadering in Delft. In het kader van *Groeien in spiritualiteit* hield pastor Marianne Hoogervorst een lezing over de spiritualiteit van Henri Nouwen met als thema 'Eucharistie vieren – Eucharistisch leven'. In zes 'stappen' leidde zij ons op een interactieve manier in zijn spiritualiteit in. Heel inspirerend!

• • • Met het oog op de toekomst van de VPW Nederland is er over de financiële situatie gesproken. Het verzoek aan VPW Rotterdam om een extra bijdrage aan de landelijke vereniging te leveren, werd gehonoreerd door de leden die op de voorjaarsbijeenkomst aanwezig waren.

• • • In het kader van de gehouden enquête was er een beamerpresentatie om een inzicht te geven in de leeftijdsopbouw, soort beroepskracht van alle pastores in ons bisdom en die van de leden van VPW Rotterdam. Wat opviel was dat bij de gewijde beroepskrachten nog een (aanzienlijk) potentieel is voor ledenwerking.

• • • Op deze vergadering hebben we twee nieuwe bestuursleden kunnen verwelkomen: Hubert Berbée en Walther Burgering. Met in totaal 5 leden is het bestuur na jaren weer op sterkte. Een verheugende ontwikkeling.

• • • Op de enquête van najaar 2015 zijn in totaal 25 reacties binnengekomen. Een respons van 40%. Uit deze enquête is naar voren gekomen dat het lidmaat-

schap van de VPW, diocesaan en landelijk, voor driekwart van de respondenten belangrijk is. Solidariteit, collegiale ontmoeting, belangenbehartiging en professionalisering zijn voor hen de voornaamste redenen. Het bezoeken van de Algemene Ledenvergadering heeft echter bij meer dan de helft van hen om diverse redenen geen prioriteit!

De uitkomsten van deze enquête zullen in het bestuur nog nader besproken worden, waarbij ook aan de orde zal komen welke conclusies hieruit te trekken zijn.

• • • Op maandag 6 juni zal het jaarlijkse gesprek van het bestuur met de bisschop en het hoofd Personeelszaken plaatsvinden. Op de agenda staan o.a. (nieuwe) prognoses en criteria voor toedeling beroepskrachten aan parochies tot 2020; ervaringen met de aanstelling van pastores op projectbasis en met de functioneringsgesprekken.

| Wim van Paassen

■ VPW Haarlem-Amsterdam

• • • Helaas ging het geplande protocolaire gesprek met de bisschop van 11 mei jl. niet door vanwege een gezamenlijke ontmoeting van de Nederlandse bisschoppen met hun Vlaamse collega's. We konden de leden dan ook niet informeren op de jaarlijkse Algemene Leden Vergadering die op 12 mei plaatsvond. Het gesprek zal nu 1 juli plaatsvinden en wij houden u op de hoogte. Zeker zal dan het verbod op voorgaan van gepensioneerd pastoraal

werk(st)ers en opgeleide parochianen in woord-en communievieringen op de agenda staan, evenals het breed overleg (in plaats van diocesane synode) van pastoraal werk(st)ers, priesters, diakens, catechisten en migrantengemeenschappen.

• • • Naast het huishoudelijk gedeelte was er een inleiding door Jan Franken, beleidsmedewerker van de VPW Nederland om ons te informeren over de toekomst van de VPW. Hij hoopte op reacties onzerzijds omdat de leden de koers naar de toekomst bepalen. Er zijn gesprekken geweest met de diverse VPW-en in de bisdommen, geïnitieerd door het algemeen bestuur, vanwege:

- de daling van het aantal leden
- de opleiding tot pastoraal werk(st)er nagenoeg verdwenen is en er nog nauwelijks benoemingen plaatsvinden
- de terugloop van de financiën

• • • Ook landelijk hecht met zeer aan de protocolaire gesprekken met de bisschop(pen). Voorts is in drie afdelingen gesproken over opheffing. Weliswaar niet binnenkort, maar zeker in de nabije toekomst. Andere afdelingen spraken de wens uit om als zelfstandige VPW op te gaan in de landelijke vereniging. Er waren ook suggesties om de doelgroep uit te breiden naar bijvoorbeeld werkers bij justitie, docenten levensbeschouwing en reli-werkers. Daar is tegen ingebracht dat deze groepen vaak een eigen belangvereniging hebben. De VPW staat verder voor zowel individuele als collectieve belangbehartiging van haar leden. Deze wil men graag behouden ook voor de laatste leden. Ook blijft men belang hech-

ten aan collegiale uitwisseling (zo als bij ons Babbelonië) en vorming en toerusting. Er wordt hard gewerkt aan een plan voor een verantwoorde afbouw rekening houdend met bovenstaande feiten.

• • • Jan Franken gaf ook cijfers over 2016: *Landelijk*: 549 leden waarvan 283 met emeritaat en 266 nog werkzame pastoraal werk(st)ers. Een schatting voor het jaar 2020 komt uit op nog 167 werkzame pastoraal werk(st)ers. Voor het *bisdom Haarlem-Amsterdam* geldt dat er nu nog 96 leden zijn waarvan 63 emeriti. Het aantal leden zal teruglopen daar er weinig tot geen pastoraal werkenden meer worden opgeleid en ook het aantal benoemingen afneemt. Ook de VPW Haarlem-Amsterdam blijft de belangenbehartiging belangrijk vinden en daarnaast worden de onderlinge collegiale ontmoetingen genoemd. Grote waardering gaat ook uit naar het kwartaalblad VPWinfo-nl, niet in de minste plaats om zijn verbindende werking. Een directe opheffing van de VPW Haarlem-Amsterdam is nog niet aan de orde, maar mede gezien het dalend ledental is het ook moeilijk om nieuwe bestuursleden te vinden. Er gaan meerdere stemmen op om ook onze VPW te doen opgaan in de landelijke VPW. Een en ander wordt nader bekeken.

• • • De jaarstukken werden vlot afgehandeld en het financieel jaarverslag goedgekeurd waarbij werd opgemerkt dat we over een behoorlijk vermogen beschikken. Leo Mesman, voorzitter en Marion Bleeker, penningmeester gaven hun aftreden aan vanwege het aflopen van respectievelijk een eerste en een tweede bestuurstermijn. Ook hun aan-

staande pensionering speelde een rol. Voorts werd een bestuur bestaande uit louter emeriti niet wenselijk geacht. Er wordt uitgekeken naar actief werkenden die als lid tot het bestuur willen toetreden. Voorlopig blijven ook de uittredende bestuursleden aan als overgangsbestuur en worden de lopende zaken behartigd. In september wordt dan gekeken naar de volgende stap en twee leden geven aan hierover te willen meedenken.

• • • De Babbeloniëdagen worden erg op prijs gesteld, zeker ook vanwege de collegiale ontmoetingen. Ook als we niet meer zelfstandig zijn hopen we voldoende financiële draagkracht over te houden om deze bijeenkomsten te behouden. Afgelopen 5 april was er een extra Babbeloniëbijeenkomst gepland met de pakkende titel: *Ogentroost en Duivelsoog*, een voordracht door Cees Tromp met beelden over de kunst in de late Middeleeuwen met als hoogtepunt Hiëronymus Bosch. Zo mochten we genieten van de meest intrigerende en raadselachtige schilder ter wereld. Zijn schilderijen onthullen de duistere spanning van vrees en pessimisme, die vaak de onderstroom vormde van de serene vroomheid van de middeleeuwen. Met zijn koortsige verbeelding inspireerde hij ook schilders die na hem kwamen zoals Pieter Breugel. Naast Bosch kwamen ook van Eyck, Rogier van der Weyden, Dirk Bouts en Hans Memling ter sprake. Zij zijn de schilders van schone landschappen en schone kunst. Het was weer een ontspannen en leerzame middag die eindigde met de welbekende en goedverzorgde borrel.

| Kiki Kint

■ VPW Utrecht

• • • Je bent jong en je wilt wat

Je bent jong en je wilt wat. Zo zou je de koers van de VPW-U het afgelopen jaar het best kunnen omschrijven. Echt jong is in het wereldje van kerkelijk werkers slechts een enkeling helaas, maar wat wij heel graag willen is dat de pastores die nu nog aan het werk zijn hun werk met plezier en met toekomstperspectief kunnen blijven doen. Dat toekomstperspectief hoeft niet per se binnen het (parochie)-pastoraat te liggen. Waar dan wel, daar willen we gezamenlijk naar zoeken. Zo kwam het dat op onze jaarvergadering Elze Riemer, journalist en godsdienstwetenschapper aan het woord kwam met de lezing 'Pastor 2.0'. We lieten ons door haar uitdagen om buiten de gebaande padjes te denken en eens te kijken naar succesvolle nieuwe manieren van pastor zijn. Kritisch vroeg ze ons of we werkelijk geloofden dat we in onze parochies aan innovatief pastoraat kunnen doen in de snippers tijd die we daarvoor hebben. Ze wees ons op de trendrede van 2016 waarin geconstateerd wordt dat de huidige mens onzeker is, in geestelijke nood zelfs, teveel druk ervaart en behoefte heeft aan betrouwbare gidsen. Allemaal zaken waar wij als pastores veel verstand van hebben. Ze gaf ons ook een paar voorbeelden van collega's die werkelijk innovatief aan de slag zijn gegaan. Inmiddels zijn we ook een WhatsApp-groep begonnen voor onze leden onder de 55 jaar over de activiteiten van de werkgroep toekomst. Zo hopen we sneller met elkaar te kunnen communiceren. In oktober is er

Lees verder op pagina 22

weer een gezamenlijke bijeenkomst van de jongere VPW-U leden. Ook staat voor dan weer een contactmoment met het bisdom gepland.

| Wies Sarot

■ VPW Limburg

• • • In de maand april kwam de groep pastoraal werkers bijeen welke in parochies verspreid over Limburg werkzaam zijn. De kring komt tweemaal per jaar bijeen en spreekt dan over de ervaringen rondom de eigen werkplek. Daarnaast wordt meestal een inhoudelijk thema besproken. Met de aanslagen van Brussel nog vers in het geheugen en de vluchtelingen crisis op de achtergrond, heeft Pansen een bepaalde lading en kleur gekregen. In het verlengde daarvan heeft de groep over een publicatie van Erik Borgman gesproken. *Waar blijft de kerk?* wordt daarmee meteen actueel. Hoe stellen we ons als kerken op en wat maakt dat wij de vragen die buiten de kerk leven, meer tot een kerkelijke en gemeenschappelijke aangelegenheid maken? Op de ene werkplek lukt dat beter dan op een andere. Het gesprek krijgt in het najaar een vervolg. Dit geldt ook voor de studiekring *Pactief*, een verband dat thema's in de verbinding van kerk en samenleving organiseert. Wederom staat de cultuurtheoloog Frank Bosman voor het komend najaar op het programma. De leden worden daarin uitgenodigd voor een gesprek over hedendaagse media en culturele uitingen die gebruik maken van (bestaande) religieuze

tradities/vormen. Afgelopen najaar heeft een eerste bijeenkomst met Bosman plaatsgehad. Komend najaar wordt dus een vervolg.

• • • Uit de voorjaarsvergadering van de afdeling (zie vorige VPW-Info) kreeg de coördinatiegroep van de afdeling de opdracht mee om een verkennend gesprek met de afdeling in het Bossche bisdom aan te gaan. Doel is om te kijken of er wederzijds een bereidheid tot samenwerken is en hoe dat verder gestalte kan aannemen. Inhoudelijk willen we dat verbinden met het thema naar toekomst van de VPW en de (beide) afdelingen. Na het zomerreces zal er een eerste verkennend gesprek gaan plaatsvinden.

| Piet Linders

■ VPW Groningen-Leeuwarden

• • • Op dinsdag 8 maart was onze ALV waarin Koos Tolboom een inleiding hield over de brochure *Hart van het pastoraat*. In kleine groepjes spraken we met elkaar over de inzet van het pastoraat. Enkele pareltjes die hier uit kwamen:

- De formulering van de brochure over wat het hart van het pastoraat zou zijn wordt nogal theologisch en hoogdravend gevonden. Er worden woorden gemist: nabijheid en liefde, presentie en luisterend oor.
- Pastoraat zou moeten inzetten op 'losmaking'. De juiste woorden en gebaren aanreiken die losmaking, bevrijding bewerken, die mensen in beweging zetten.
- De pastor zou moeten kunnen zeggen: kom en zie!
- Pastoraat is geen zaak van de pastor alleen, maar is een zoektocht die je samen

gaat met parochianen. Je staat niet boven hen, maar naast hen. Probeer ook jezelf 'misbaar' te maken.

- Kijk ook buiten de eigen kring of parochie, bv. naar andere kerken, gemeente, een A.Z.C.
- Het hart van het pastoraat is koffiedrinken. Ruimte houden/maken voor ontmoeting en gesprek. Probeer een lege ruimte in de agenda te houden.
- De verhouding katholiek geloof (inhoudelijk) en gemeenschap is een spanner. Veel mensen hebben moeite met de inhoudelijke kant van het geloof. Houd vast aan een inhoudelijk begin van elke bestuursvergadering. Verdieping geeft vreugde.
- Het is van groot belang dat er goede begeleiding is voor de pastor om zijn/haar hart van het pastoraat vast te houden.
- De ervaring van impasse kan ook iets moois opleveren, bv. betere interkerkelijke samenwerking, inzet voor een maatjesproject of A.Z.C. Contacten met mensen uit een andere cultuur kunnen verrijkend zijn door nieuwe vragen die gesteld worden.
- De vraag waarom ik het niet eens ben met het beleid van het bisdom brengt me bij de vraag waar ik zelf sta. Dat is positief.
- Actieve gelatenheid is een activiteit. Kom niet in de verleiding om alles en iedereen er met de haren bij te slepen. Probeer het uit te houden. Tot zover.
- • • Op 18 maart was het jaarlijkse protocollair gesprek met de staf van het bisdom. Dit was de laatste keer dat bisschop Gerard de Korte er bij was. Germa Kams-

Mooie opkomst bij landelijke bijeenkomst

57 leden en 6 gasten namen dit jaar deel aan de landelijke bijeenkomst van VPW Nederland die in het teken stond van “Waar blijft de kerk?” naar het gelijknamige boek van Erik Borgman. De gasten waren afkomstig van de Duitse beroepsvereniging BVPR, de Bond Nederlandse Predikanten BNP en de Vereniging Kerkelijke Werkers, beide laatste uit de protestantse kerk.

De bijeenkomst werd geopend met een door de VPW Den Bosch voorbereide gebedsviering rond het thema “Licht dat ons aanstoot” in de Dominicuskerk in

Utrecht. Het was een mooie indrukwekkende viering in twee kringen op het altaar. Na de viering was de huishoudelijke vergadering. Omdat daarin eigenlijk te kort tijd was om uitgebreid op de toekomst van de VPW in te gaan, wordt dat in dit nummer van *VPWinfo.nl* goed gemaakt.

De kern van de bijeenkomst werd gevormd door 2 workshoprondes van 4 initiatieven in het land waar “evangelie volop gebeurt”: School voor vrede, Sant Egidio te Amsterdam, Het Naoberhuus uit Olst-Wijhe, Spirit uit Roosendaal en De

Bakkerij uit Leiden. De praktijk van het werk is hierbij volop aanbod gekomen. De bijeenkomst werd afgesloten met een lezing van Erik Borgman n.a.v. zijn publicatie “Waar blijft de kerk?” en groeps gesprekken over de thema’s die daarin aan de orde komen.

De voortreffelijke lunch was verzorgd door een collectief jonge mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Logistiek liep daardoor de middagpauze nogal uit, waar de deelnemers heel sportief mee omgingen. Tijdens de bijeenkomst zijn er veel gesprekken met elkaar gevoerd en de sfeer was daarbij heel geanimeerd.

ma bedankte hem namens de VPW voor de wijze waarop hij ruim zeven jaar bisschop is geweest en overhandigde hem een mooie plant.

• • • Op 8 juni hebben we een bestuursvergadering gehad. Neeltsje Bouma heeft aangegeven te willen stoppen in het bestuur en ook Dorenda Gies die al vele jaren in het bestuur zit, zal stoppen. Er zijn dus nu twee vacatures die waarschijnlijk snel zullen worden ingevuld. Het is immers leuk werk!

| Wiebe Mulder

■ VPW Breda

• • • Aandacht voor asielzoekers

Het bisdom Breda wil graag in contact komen met asielzoekers. Maar het AZC in Breda kent zijn instructies: het initiatief moet van de asielzoeker zelf uitgaan. Soms komt het daar ook van. Het is een kwestie van stille diplomatie, want de

asielzoekers hebben op de eerste plaats een rustperiode nodig om hun ervaringen emotioneel te verwerken. Aandacht voor religie ligt in die groep heel gevoelig en divers en meestal hebben heel andere zaken prioriteit. In enkele parochies lukt het om contacten met vluchtelingen te organiseren. Het bisdom superviseert over deze contacten en de bisschop zelf is daar ook actief in.

• • • Op 20 mei 2016 besteedde de diocesane Antoniusacademie aandacht aan asielzoekers. Onze vice-voorzitter, Jan Hopman, en ik hebben kennisgenomen van wat vier deskundigen erover te vertellen hadden. Ik heb een verslag gemaakt van deze bijeenkomst. We zullen onze leden informeren via onze nieuwsbrief. Jan Hopman heeft in Breda veel praktijkervaring met asielzoekers opgedaan en geeft het verslag daarvan eveneens door aan de leden van de VPW-Breda.

• • • We kregen het als afdeling en als redactie ook even moeilijk, toen de drukker van onze periodiek aangaf dat hij zijn apparatuur had opgedoekt. We zijn nu naarstig op zoek naar een andere drukker en hebben intussen een noodoplossing bedacht. We willen onze kwaliteit behouden, want de periodiek is in onze afdeling geliefd, zozeer zelfs dat het aanleveren van een digitale versie nog niet goed van de grond komt. Toch vrees ik dat het op den duur daar op zal uitlopen, want een nieuwe drukker is nog wel te vinden, maar een goedkopere postzegel dan die van 73 cent heb ik nog niet ontdekt....! Een exemplaar verzenden kost ons twee euro en negentien eurocenten, veel meer dan de kostprijs van het blad. Dat was nog niet zo lang geleden net andersom.

| Frans Vermeulen

AdemInn

Wat de Laan van Meerdervoort in Den Haag is, is de Hoogstraat in Rotterdam. Lang en druk, héél lang en héél erg druk! Maar aan de Hoogstraat in Rotterdam, ergens aan het einde of het begin, het is maar waar je begint, in ieder geval vlakbij Coolblue, zit sinds kort het enige café waar ik niet welkom ben: *AdemInn*. Voor *AdemInn* ben ik een 'Persona non Grata', te oud en (te) grijs.

Bouwen aan de stad

Rob Lijesen

AdemInn vind je niet in de buurt van de Koopgoot of de Binnenweg. Het is ver weg van de Action of van welke Prijsmepper dan ook. *AdemInn* is een oase van rust in de heerlijkheid Roterodamensis!

Ik ben er geweest, ik ben er gaan zitten. Ik wilde weleens weten waarom de volgelingen van Dominicus de Guzman daar op inzetten nadat ze hun laatste parochiekerk van Rotterdam aan de bisschop hebben teruggegeven.

AdemInn! Ik ben er stiekem naar binnen geslopen, zonder haarspoeling of Botox-behandeling! Ik mocht naar binnen, werd vriendelijk welkom geheten, deed keurig

mijn mobieltje in de kluis en mocht kiezen uit twee soorten slow koffie. *AdemInn* voelde op die koude winterdag als een warm donzen dekbed. Een plek waar vragen vragen mogen zijn. Zelfs de vraag waarmee ik welkom werd geheten: 'Wat kom jij doen?'

AdemInn! Ik ben er gaan zitten, de ruimte op me in laten werken, de titels van de boeken bekeken, de mensen begluurd, de decoraties aan de muren op waarde geschat. *AdemInn* maakt waar wat ze op hun website schrijven:

AdemInn is vooral een plek om je even terug te kunnen trekken uit de hectiek van alle dag. Bij ons is het lekker stil, doen we het vooral rustig aan en ben je even unplugged. Zelfs de koffie die we schenken druppelt rustig in het kopje. Zet je mobieltje uit en laad jezelf op. Even rustig in- en uitademen.

De folders lees ik aandachtig. De agenda maakt me nieuwsgierig: 'De grote levensvragen show, Monday Morning Mindfulness, de leesgroep voor 20'ers en 30'ers. Het is allemaal niet aan mij besteed: of ik ben te oud, of aan het werk of de activiteit is op een tijdstip dat ik nog in bed lig....

AdemInn doet iets met me. Genietend van de 'Slow coffee' kom ik tot rust, de stilte om me heen doet me goed, ontstaat er in mij als vanzelf de ruimte voor vragen, vragen die als vraag al genoeg zijn.

AdemInn heeft mijn sympathie. Het doet me denken aan de ruimte die ik kreeg, toen ik zo oud was ☺, om mijn vragen te stellen. Vragen die vragen mochten zijn, zonder dat er zo nodig een antwoord moest klinken. Ik voel dankbaarheid voor de ruimte die mij geschonken werd om te zoeken in de richting van een mogelijk antwoord. Maar de stilte van *AdemInn* maakt me ook verdrietig dat iets wat zo gewoon was en zou moeten zijn vandaag de dag zo opvallend is.

AdemInn weet zich goed te verkopen: Facebook, Twitter, een goede website, het is er allemaal! Net zoals de boeken die je helpen bij de zoektocht in je leven, stuk voor stuk boeken met een hoofdletter. De grote theologen en filosofen, de denkers en schrijvers van vandaag staan hand in hand en schouder aan schouder. Echt richting wordt er niet gewezen tenzij door de stille aanwezigheid van Dominicus zelf. Deze zoeker naar waarheid wijst op zijn minst de richting van een mogelijk antwoord.

AdemInn vind je op Hoogstraat 27a, 3011 PD Rotterdam. De Hoogstraat is een straat met nieuwe en ongebruikelijke winkelconcepten. *AdemInn* bevindt zich op 5 minuten loopafstand van de Markt-hal, bibliotheek en de Laurenskerk.
www.ademinn.nu